

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma "Pirmsskolas skolotājs"

ELFA JIRGENSONE

**3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstīšanas
sekmēšana pirmsskolas pedagoģiskajā procesā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Pasniedzēja
Akadēmiskais amats

dr.paed., docente
Zinātniskais/
akadēmiskais grāds

Daiga Kalniņa
Vārds, uzvārds

Paraksts

CĒSIS, 2023

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1. Pašvadītas mācīšanās nozīme un attīstības sekmēšana otrajā izglītības posmā 3-4 gadu vecumā.....	7
1.1. Pašvadītas mācīšanās būtība un to veicinošie faktori	7
1.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstīšanas iespējas 3-4 gadus veciem bērniem	9
2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanas metodes pedagoģiskajā procesā.....	11
2.1. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību sekmējošas metodes pedagoģiskajā procesā rotaļnodarbības kontekstā	11
2.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību sekmējošas iespējas dažādās mācību jomās	12
3. Empīriskais pētījums par pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanu pedagoģiskajā procesā pirmsskolas izglītības iestādē „x”.....	15
3.1. Pētījuma metodoloģija	15
3.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība pētījuma sākumā	16
3.3. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība pētījuma beigās	21
Secinājumi	28
Literatūras un citu avotu saraksts	29
Pielikumi.....	32

Anotācija latviešu valodā

Kvalifikācijas darbs „3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstīšanas sekmēšana pirmsskolas pedagoģiskajā procesā”.

Darba autors: Elfa Jirgensone.

Pētījuma mērķis: teorētiski noskaidrot un empīriski pārbaudīt metodes 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes attīstības sekmēšanai pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Teorētiskās analīzes rezultātā izvirzītās metodes pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanā pētījuma autors pārbaudīja empīriskajā pētījumā. Augstāko rezultativitāti parādīja lomu spēles metode, tad sekoja didaktiskās spēles, uzdevumu veikšana, pašvērtējums. Zemāku efektivitāti uzrādīja fragmenta lasījuma, demonstrējuma, sarunas metodes.

Atslēgas vārdi: pašvadīta mācīšanās, didaktiskās spēles, fragmenta lasījums, demonstrējums, lomu spēles, uzdevumu veikšana, saruna, pašvērtējums.

Pētījumā ir 31 lappuse, 8 attēli, 1 tabula, 25 bibliogrāfiskā saraksta vienības, 1 pielikums.

Annotation

Qualification work " Promotion of self-directed learning skills' development of 3 - 4 year old children in preschool pedagogical process".

Author of the work: Elfa Jirgensone.

The purpose of the study: to theoretically clarify and empirically test the methods for promoting the development of self-directed learning skills of 3-4 year old children in the preschool pedagogical process.

Theoretical analysis determined the methods. The role playing method showed the highest effectiveness, followed by didactic games, tasks, and self-assessment. Lower efficiency was shown in the passage reading, demonstration, conversation methods.

Keywords: self-directed learning, didactic games, passage reading, demonstration, role-playing, task performance, conversation, self-assessment.

The study has 31 pages, 8 images, 1 table, 25 items of the bibliographic list, 1 appendix.

Ievads

Mūsdienu mainīgās profesionālās darbības vides kontekstā ir aktualizējusies pašvadītas mācīšanās prasme. Ne tikai pirmsskolas un tālāko izglītības posmu kontekstā, bet arī mūžizglītības kontekstā, ir pastiprinājusies apzinātu domāšanas, emociju un uzvedības regulēšanas rīku nozīme. Kompetenču pieejas kontekstā pašvadītas mācīšanās prasmes ir pamats pašmotivācijai apgūt jaunas lietas, pašvadītai savas izglītības un profesionālās darbības plānošanai, kā arī spējai reflektēt par savas mācīšanās un darbības rezultātiem, vērtēt un labot pieļautās kļūdas. Tiek atbalstīta dažādu zināšanu apguves metožu izvēle, jo veids, kā bērns apgūst zināšanas ir ļoti dažāds.

Aktualizējas dažādu pašvadītas mācīšanās metožu lietošana izglītības iestādēs. Pašvadītu mācīšanos var saprast kā pretēju procesu pasīvai reaģēšanai uz skolotāja sniegtām norādēm. Tātad tas ir aktīvs process, kas notiek ne tikai izglītības iestādē, bet arī ārpus tās, kurā piedalās gan bērna emocionālā sfēra, gan domāšanas procesi. Tā ir spēja sevi motivēt iegūt zināšanas, savu darbību plānošana, lai vēlāmās zināšanas iegūtu, sev piemērotāko zināšanu apguves metožu izvēle, spēja novērtēt savu progresu. Pirmsskolas izglītības iestādē pakāpeniski tiek apgūta emociju atpazīšana, savu izvēļu apzināšana un pamatošana, darbību un gala rezultātu vērtēšana. Visos šajos soļos ir iesaistīta bērna runa un domāšanas process, kas palīdz bērnam spriest gan par savam emocijām, gan par savas domāšanas darbību.

Pašvadītas mācīšanās prasme ir integrējama visās mācību jomās pirmsskolā, jo ikvienā mācību jomā notiek jaunu zināšanu un prasmju apguve. Ir būtiski tieši pirmsskolas vecumā ielikt pamatus šīs caurviju prasmes attīstības veicināšanā, jo integrējot to visas mācību jomās, bērns pamazām noskaidro, kura zināšanu apguves stratēģija viņam ir noderīgākā katrā situācijā. Tas ir kā pamats turpmākajai personības izglītības un profesionālās darbības vadīšanai.

Problēma ir tajā, ka dažkārt pirmsskolas izglītības iestādēs pedagogu darbībā vērojama pašvadītas mācīšanās komponentu (plānošana, īstenošana, reflektēšana) ignorēšana dažādās nodarbībās, līdz ar ko netiek sekmēta, vai pat atstāta pašplūsmā tik būtiskās pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība. Protams, jāņem vērā attiecīgā vecumposma īpatnības, taču pētījuma autore par personīgi nozīmīgu uzskata pedagoga ieguldījumu mērķtiecīgi vadītā pedagogiskajā procesā, lai tas būtu virzīts uz pašvadītas mācīšanās komponentu attīstību, gan mērķtiecīgi iekārtojot grupas vidi, gan radot personīgu piemēru, kā arī lietojot efektīvas metodes un virzot pašvadītas mācīšanās prasmju sekmēšanu katrā nodarbības daļā dienas garumā.

Pētījuma objekts: Pirmsskolas pedagoģiskais process

Pētījuma priekšmets: 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība

Pētījuma mērķis: Teorētiski noskaidrot un empīriski pārbaudīt metodes 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes attīstības sekmēšanai pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Pētījuma jautājums: Kādus paņēmienus izmantot pedagoģiskajā procesā, lai sekmētu 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību ?

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko literatūru, dokumentus un metodisko literatūru par pašvadītas mācīšanās jēdziena saturu, to ietekmējošiem faktoriem un izmantojamām metodēm tās attīstības sekmēšanā.
2. Izvērtēt pieejamo metožu klāstu pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanā, un atlasīt 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanai piemērotākās metodes.
3. Veikt empīrisko pētījumu, lai pārbaudītu metodes 3-4 gadīgu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes sekmēšanai pirmsskolas jomās pedagoģiskajā procesā.

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze.
- Pedagoģiskā novērošana.
- Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība.
- Datu analīze.

Pētījuma bāze: Pirmsskolas izglītības iestādes „X” otrā izglītības posma grupa. 12 bērni (3-4 gadi).

1. Pašvadītas mācīšanās nozīme un attīstības sekmēšana otrajā izglītības posmā 3-4 gadu vecumā

1.1. Pašvadītas mācīšanās būtība un to veicinošie faktori

Caurviju prasmes ir tās, kas palīdz apgūt zināšanas dažādos rakursos, stiprinot jaunu zināšanu apguvi personiskās pieredzes kontekstā. Turpmāk šajā nodaļā tiks analizēta pedagoģiskā literatūra, dokumenti un metodiskā literatūra par caurviju prasmes pašvadītas mācīšanās jēdziena saturu, to ietekmējošiem faktoriem.

Kā norādīts LR Ministru Kabineta noteikumos Nr. 716 „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem”, bērns pirmsskolas izglītībā apgūst arī caurviju prasmes, tajā skaitā pašvadītu mācīšanos. Sasniedzamo rezultātu uzskaitījums: emociju atšķiršanas prasme, prasme noteikt to cēloņus, uzvedības pārvaldīšanas prasmes, dienas kārtības ievērošanas prasmes, spēja pagaidīt, spēja paveikt darbību līdz galam, patstāvīgas ģērbšanās prasmes un savu mantu sakārtošanas prasmes norāda uz pašapkalpošanās un emociju regulēšanas prasmju nozīmi pirmsskolas izglītībā (LR Ministru kabinets 2019). Tāpat var secināt, ka pašvadīta mācīšanās ir būtiska prasme, kas saistīta ar motivācijas sfēru. Kā sasniežamie rezultāti tiek norādīta bērna mācīšanās izvirzīt savas darbības mērķi jau pirmsskolas izglītības laikā, mācīšanās plānot darbību, lai īstenotu ieceri, kā arī patstāvīga darbošanās un grūtību pārvarēšana ar atbalstu. Tāpat bērns mācās paveikt uzticēto pienākumu, lepojas ar saviem sasniegumiem, neizdošanos un kļūdas vērtē kā daļu no mācīšanās, novērtē savu un citu darbību un tās rezultātu, paskaidro savu vērtējumu (LR Ministru kabinets, 2019).

Metodiskajā līdzeklī pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem „Pirmsskola katra bērna izaugsmei” norādīts, ka pirmsskolu praksē nepieciešams katram skolotājam mācību darbu virzīt uz iedziļināšanos, veidot mācību vidi, kurā bērns var attīstīt un nostiprināt pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes (VISC 2020). Varam secināt, ka pašvadītas mācīšanās prasmes ir būtiski veidot un nostiprināt jau pirmsskolā.

Kā norāda Izglītības speciālistes D.Namsone un Z.Oliņa, mūsdienās mācīšanās paradigmas uzsvars tiek likts uz sistemātisku skolēna paša iesaisti savas mācīšanās darbības plānošanā un vadīšanā. Pašvadīta mācīšanās (self-direct learning) tiek uzskatīta kā “process, kurā skolēns ir attīstījis un lieto domāšanas, emocionālo stāvokļu un uzvedības regulēšanas rīkus, lai

spētu pats sevi sistemātiski orientēt savu personisko mācību mērķu sasniegšanai”(Namsone, Oliņa 2018, 50).

Kā norāda psiholoģijas zinātņu doktors E.Vanags, pašvadīta mācīšanās notiek tad, ja skolēns proaktīvi mācās, ar to saprotot ka skolēns pats aktīvi iesaistās temata apgūvē jau pirms tā sākusies, ka arī regulāri un aktīvi iesaistās mācību procesā, nevis pasīvi gaida instrukcijas un norādes (Vanags 2019; Zimmermam 2002; Lindner & Harris, 1992). Kā labas pašvadītas mācīšanās prasmes tiek definētas prasmes pašam sevi motivēt, prasmes plānot savas darbības, savu mācīšanos, skolēns motivē pats sevi mācīties, emociju regulācijas prasmes, kā arī prasmes plānot, analizēt un novērtēt savus mācīšanās rezultātus (Vanags 2019; Veenman et al 2004; Azevedo, Aleven 2013).

Izglītības speciālistu (Vanags 2019; Zimmermam 2002; Lindner & Harris 1992) viedoklis ir vienots tajā, ka, mācoties iedziļinoties, bērns var iegūt prasmes risināt sarežģītas problēmas, apjēgt, kā lietas darbojas, kā arī izdarīt jaunus atklājumus. Pašvadīta mācīšanās ir būtiska dzīves prasme, kas sagatavo bērnus skolai un mainīgajām situācijām gan tuvākajā apkārtējā vidē, gan pasaules kontekstā. Pieaugušais ir tas, kas bērnam var palīdzēt būt pašvadītam un pašmotivējošam, rādot paraugu, iemācot viņam izvirzīt mērķus un darboties, lai tos sasniegtu. Pieaugušajam būtu jābūt tam, kurš, pirmām kārtām, sarunājas ar bērnu, nodrošinot bērna fizisko un emocionālo drošību, nosakot noteikumus, iesaistoties viņa darbībā un sadarbojoties ar viņu, atbalstot to. Pieaugušajam ir liela nozīme pozitīva emocionālā kontakta veidošanā, lai arī bērnam rastos interese. Ļoti svarīgi bērnu iesaistīt konkrētā, aktīvā darbībā ar jēgpilnu, konkrētu mērķi gūt personīgu pieredzi, nevis vienkārši skatoties vai klausoties norādījumus. Svarīgi ir ļaut padomāt, kādi soļi ir paveicami, lai sasniegtu konkrēto mērķi.

Vairāki autori (Sebre, Miltuze 2022; Montessori 2019) ir vienisprātis par to, ka jāļauj bērniem pašiem tikt galā ar grūtībām, atkarībā no bērnu vecuma, vai nu jāpiedāvā dažādi problēmas risinājuma veidi, ļaujot bērnam izvēlēties un mēģināt atrisināt problēmu, vai arī bērns var pastāvīgi izdomāt kādu risinājumu un mēģināt to paveikt. Tikpat svarīgi ir palīdzēt bērnam tikt galā ar neveiksmēm, pārrunāt kādu citu problēmas risinājumu, stāstot, ka kļūdas ir labojamas un problēmas ir risināmas. Svarīgs ir gan pieaugušā paraugs sarežģītās situācijās ikdienā, gan arī būšana līdzās, atbalsts, stāstot, ka neveiksme ir iespēja izmēģināt kaut ko jaunu. Varam secināt, ka vienlīdz vecāku, kā arī skolotāju atbildība ir padarīt pašvadītas mācīšanās prasmju apgūšanu par saistošu, pievilcīgu, jaunu pieredzi sniedošu mācību procesu. Faktiski pieaugušajam, pirmām kārtām, jāapzinās, ka palīdzība bērnam ir ļaušana bērnam patstāvīgi darboties, meklēt risinājumu pašam: “Palīdz man to izdarīt pašam!” (Deivisa 2019).

Balstoties uz veikto literatūras analīzi, var secināt, ka pašvadīta mācīšanās ir būtiska daļa no izglītības koncepcijas Latvijā, tā ir nozīmīgs pamats bērnu turpmākai izglītībai. Var secināt, ka svarīgi ir bērnu iesaistīt konkrētā, aktīvā darbībā ar jēgpilnu, konkrētu mērķi gūt personīgu pieredzi, nevis vienkārši skatoties vai klausoties norādījumus. Labas pašvadītas mācīšanās prasmes ir prasme pašam sevi motivēt, prasme plānot savu darbību un savu mācīšanos, ka arī emociju regulācijas prasmes, prasmes plānot, analizēt un novērtēt savus mācīšanās rezultātus.

1.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstīšanas iespējas 3-4 gadus veciem bērniem

Iepriekšējās nodaļas apskats liek secināt, ka pašvadītu mācīšanos būtu nepieciešams attīstīt visa pirmsskolas perioda garumā. Taču noteikti būtu jāņem vērā 3-4 gadu vecu bērnu specifika, šī vecumposma kognitīvais, emocionālais, sociālais attīstības līmenis.

Apskatot pašvadītas mācīšanās prasmes emociju regulēšanas aspektu, varam secināt, ka četru gadu vecums ir tas, kad bērns jau diezgan skaidri apzinās, kas no viņa tiek sagaidīts, t.i. - kāda ir pieņemama un attiecīgi, kāda ir nepieņemama uzvedība, pie tam, kā uzskata S.Sebre un A.Miltuze, jau četru gadu vecumā bērns arvien labāk spēj kontrolēt savas dusmu izpausmes (Sebre, Miltuze 2022). Autores uzskata, ka, sasniedzot trīs līdz četru gadu vecumu, bērns turpina veidot stratēģijas, kas saistītas ar viņa paša uzvedības maiņu, jo pēc trīs gadu vecuma bērns iegūst lielāku kontroli pār emocijām (Sebre, Miltuze 2022). Tātad šajā vecumā jau būtu jēgpilni sākt darboties ar dažādiem didaktiskajiem materiāliem bērna emociju atpazīšanai, palīdzēt bērnam tās atpazīt ikdienas situācijās, ka arī atpazīt tās dažādos literarajos darbos un mūzikā. Tāpat palīdzēt bērnam saprast, ka viņa uzvedība ietekmē arī citu, apkārtējo bērnu noskaņojumu.

Jāpiemin tāds mācīšanās neveiksmju iemesls kā impulsivitāte. Šeit būtu nepieciešama pieaugušā palīdzība iemācīt bērnam problēmas atpazīšanu un definēšanu, lai attīstītu savaldību. Ja trūkst palīdzības, impulsīvs bērns spēj viegli sadusmoties, nespēj regulēt savas emocijas, konfliktē ar citiem. Impulsivitāte ir pilnīgi pretēja prasmei plānot. G.Svence norāda, ka agrīnajā bērnībā nepieciešams iemācīties vairāk apzināti apvaldīt iedzimto spontanitāti un impulsivitāti (Svence 2020). Tāpat G.Svence uzsver skolotāja lomas nozīmi mācību procesā, lai izveidotu pozitīvas, noturīgas savstarpējās attiecības. Skolotājam vajadzētu prast veicināt iekšējo grupas saliedētību, stiprināt skolēnu uzvedību motīvus, ietekmēt mācību gaitu (Svence 2020; Hattie 2009). Skolotāja veidotā vidē, kurā ir augsts komunikācijas līmenis, arī konflikti tiek risināti atvērti un nevardarbīgā veidā, bez nosodījuma (Svence 2020; Dornyei & Murphy 2003).

Z.Grava un V.Pole minot, ka pašvadīta mācīšanās attīstībā svarīga loma ir ne tikai pirmsskolai, bet arī vecākiem, jo viņu ietekme uz bērna sasniegumiem izglītībā ir ievērojama (Grava, Pole 2020). Attiecībā uz trīsgadniekiem S.Sebre un A.Miltuze norāda, ka šajā vecumā bērns var būt pārliecināts, ka citi domā un jūtas tāpat kā viņš, turklāt viņa vēlmes un vajadzības ir visu pasaules norišu pamatā. Pirmsskolas vecuma bērna domāšanu raksturo izteikti konkrēta domāšana, jo šajā vecumā bērnam ir grūti domāt vispārinātā līmenī, izejot ārpus personiskās pieredzes (Sebre, Miltuze 2022).

Pirmsskolas periodā veidojas bērna paškontrolē. Bērna rotaļdarbības aktivitātē paškontrolē veidojas caur citu bērnu kontroli. Četru gadu vecumā attīstās bērna uzmanība, atmiņa, spriešanas un plānošanas spējas. Šīs prasmes ļauj bērniem pārvaldīt savas emocijas, domas un uzvedību, kā arī palīdz viņiem iegūt jaunas zināšanas, risināt problēmas, pieņemt lēmumus un analizēt un izprast apkārtējo pasauli. Kognitīvā attīstība ietver arī bērna valodas attīstību, kas ir būtiska, lai bērns spētu sazināties, saprast valodu un izteikties verbāli (Sebre, Miltuze 2022).

Analizējot 3-4 gadus vecu bērnu kognitīvo attīstību, G.Svence norāda, ka pirmsskolas vecuma bērna domāšanas attīstība ir saistīta ar cēloņu un sekū sakarību atklāšanu starp lietām un to norisēm. Jau 4 gadu vecumā bērni atklāj, ka parādību cēloņi var slēpties lietu īpašībās. Par to, ka bērni šajā vecumā intensīvi meklē cēloņsakarības, liecina viņu daudzie jautājumi. Attīstās vairāki domāšanas veidi: uzskatāmi konkrētā, uzskatāmi tēlainā, verbāli loģiskā domāšana. Jebkura uzdevuma risināšana šajā vecumā bērnam vispirms saistās ar atmiņā sensori uzkrāto informāciju (Svence 2020).

Šajā vecumposmā uzskatāmi darbīgo domāšanu nomaina uzskatāmi tēlainā domāšana, bet vecumposma beigās sāk attīstīties vārdiski loģiskā domāšana. Tomēr pirmsskolas vecumposma gaitā dominējošā ir uzskatāmi tēlainā domāšana. Loģiskās operācijas tiek veiktas, kombinējot apziņā objektu tēlus bez dziļākas to iekšējo likumsakarību izpratnes. Tātad varam uzskatīt, ka pašvadītas mācīšanās plānošanas un refleksijas aspekti 3-4 gadus veciem bērniem atrodas attīstības sākuma stadijā, visbiežāk viņi neplāno savas darbības. Vecākiem būtu bērniem jau agri jāiemāca, ka dzīvē nepieciešama noteikta kārtība, to, ka pirms gulētiešanas jāmazgājas, pirms maltītes un pēc tualetes lietošanas jāmazgā rokas, lai rastos secīguma, cēloņu un sekū izpratne, jo bērni paši reti kad plāno, bet vecāki var to iemācīt un veidot kā ieradumu. Ieradumi tiek pastiprināti gan apzinātā, gan neapzinātā veidā. Bērns iemācās saprast, ka dzīvo pasaulē, kur valda noteikta kārtība, un bērnam veidojas prasme plānot un iedomāties nākotni abstraktos laika

jēdzienos. Bērns spēj paturēt prātā mērķi, plānot un secīgi izkārtot norises, kas ļauj mērķi sasniegt (Sebre, Miltuze 2022).

Balstoties uz veikto literatūras analīzi, var secināt, ka pašvadītas mācīšanās aspektus ir iespējams jau kopš bērnības veidot kā ieradumus ģimenē, tā arī pirmsskolā. Vecākiem un skolotājiem pie tā mērķtiecīgi strādājot, ir iespējams bērnam iemācīt plānot secīgas darbības, lai bērns jau 3-4 gadu vecumā apzinātos cēloņu un sekū sakarības. Tāpat jāakcentē tas, ka 4 gadu vecumā bērns jau apzinās, kada uzvedība no viņa tiek sagaidīta, līdz ar ko attīstās arī motivācija savaldīt impulsīvas emocionālas reakcijas, lai iegūtu pieaugušo labvēlīgu attieksmi.

2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanas metodes pedagoģiskajā procesā

2.1. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību sekmējošas metodes pedagoģiskajā procesā rotaļnodarbības kontekstā

Pirmsskolā mācību process tiek organizēts integrētā rotaļnodarbībā visas dienas garumā, kas nozīmē pedagoga mērķtiecīgi organizētu, gan netieši vadītu rotaļdarbību, gan bērnu brīvu rotaļāšanos. Turpmākajā nodaļā tiks analizētas metodes, kas sekmētu pašvadītas mācīšanās attīstību.

Pirmsskolā plānojot savu darbu, skolotājs ir tas, kurš iesākumā izvērtē, kuras caurviju prasmes būs iespējams attīstīt ikdienas darbībās un kuras būs nepieciešams aktualizēt un mērķtiecīgi mācīt tematu izziņas laikā (VISC 2020). Jāņem vērā, ka darbošanās un mācīšanās katru dienu notiek gan telpās, gan ārā. Bērniem jādod iespēja mācīties iedziļinoties un ar prieku, domāt un praktiski pētīt, sadarboties, apgūt zināšanas un prasmes un pašiem prast tās novērtēt. Skolotājs mācīšanās procesā piedāvā daudzveidīgus uzdevumus un atbalstošus mācību līdzekļus. Konkrētus plānus, kas bērniem būtu paveicams šo prasmju attīstīšanai, skolotājs plāno pēc bērnu prasmju iepriekšējās izvērtēšanas. Tapat svarīgi arī tas, kā skolotājs veido vidi, kurā bērniem ir iespējams attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes (VISC 2018).

Metode ir pedagoga un izglītojamā didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēma, ar kuras palīdzību skolēni apgūst jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas, vienlaikus attīstot arī savas izziņas spējas (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca 2000).

Pedagoģiskā procesa, rotaļnodarbības neatņemama ikdienas sastāvdaļa ir aplis. Aplis tiek uzskatīts gan par mācību darba organizācijas formu, gan par mācību metodi, kura tiek plaši pielietota pirmsskolā. Apļa laikā iespējams mācīt bērniem plānot, piemēram, dienas gaitā darāmos darbus. Šeit svarīgs ir skolotāja demonstrējums, kas arī ir viena no mācību metodēm (VISC 2016).

Kā pamata metodes un metodiskie paņēmieni rotaļnodarbībās tiek piedāvāti „ideju zirnēklis”, prāta vētra, spēles, zīmējumi, fragmenta lasījums, kas būtu izmantojami rotaļnodarbības ierosināšanas fāzē. Savukārt apjēgšanas fāzē tiek ieteikts demonstrējums, teksta klausīšanās, lomu spēles, prognozēšana, diskusija, pētījums, stāstījums, uzdevumu veikšana. Bet refleksijas fāzē lietojama saruna, pašvērtējums (VISC 2016).

Var secināt, ka dažādos rotaļnodarbības posmos iespējams integrēt dažādus pašvadītas mācīšanās aspektus. Piemēram, rīta aplī iespējams integrēt plānošanas apgūšanu, savukārt refleksijas fāzē bērni var vērtēt savu darbošanos, darbības rezultātu, kas ir viens no četriem pašvadītas mācīšanās aspektiem. Savukārt, lai sekmētu bērna prasmi uzraudzīt savas darbības, kā arī neatlaidīgi darboties, lai panāktu vēlamu rezultātu, būs nepieciešama uzdevumu veikšanas metode, jo, visticamāk, tieši patstāvīgi darbojoties, patstāvīgi mēģinot pārvarēt grūtības, meklējot jaunus risinājumus iespējams attīstīt šīs pašvadītas mācīšanās prasmes. Bet emociju atpazīšanas, pārraudzīšanas prasmju attīstīšanai efektīvas varētu būt minētās apjēgšanas fāzes metodes: demonstrējums, teksta klausīšanās, lomu spēles, prognozēšana, diskusija, pētījums, stāstījums, uzdevumu veikšana.

2.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību sekmējošas iespējas dažādās mācību jomās

Šajā nodaļā tiks veikts apskats par pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanas iespējām visās mācību jomās. Ja uzskatām, ka pašvadītas mācīšanās attīstību iespējams sekmēt visos rotaļnodarbības posmos, tad, visticamāk, varam apgalvot, ka pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību iespējams sekmēt arī visās mācību jomās, ja caurviju prasmju apguve tiek mērķtiecīgi integrēta pedagoģiskajā procesā visas dienas garumā. Skolotājs ir tas, kurš pedagoģiskajā procesā piedāvā daudzveidīgus, katrai mācību jomai aktuālus uzdevumus un atbalstošus mācību līdzekļus, attēlus, rotaļas, spēles, konstruēšanas materiālus, rosina bērnu vingrināties, arī kļūdīties, plānot savu darbību, nesteidzinot pabeigt iesākto. Tā, piemēram, emociju regulēšanas prasmi bērns attīstīta gan ikdienišķās darbībās brīžos, kad iespējams, viņam neveicas tik labi, kā

gribētos, gan arī nodarbības laikā jebkurā no mācību jomām, kad sasniegtais rezultāts nesaskan ar vēlamo, vai arī izraisījies kāds konflikts.

Darbības plānošanas aspekts vairāk tiek akcentēts Tehnoloģiju mācību jomas sasniedzamajos rezultātos, savukārt refleksijas, darbības vērtēšanas aspekts Sociālās un pilsoniskās mācību jomas sasniedzamajos rezultātos. Emociju regulācija - Sociālās un pilsoniskās mācību jomas sasniedzamajos rezultātos. Bērns mācās reaģēt uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas, kā arī mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem.

Analizējot metodiskā līdzekļa „Caurviju prasmes pirmsskolā” pieejamo informāciju, var secināt, ka autoru kolektīvs, izstrādājot vadlīnijas caurviju prasmju sekmēšanai pirmsskolai, ņēmis vērā autora pirmajā apakšnodaļā analizēto autoru teorijas. Pašvadītas mācīšanās caurviju prasmi veido savstarpēji saistītu prasmju komplekss, kur, pirmām kārtām, parādās prasme „Plāno savas darbības”, tālāk „Īsteno uz uzrauga savas darbības”, kā arī „Reflektē un virza savu izaugsmi” un „Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas”(VISC 2020). Tātad, lai bērns būtu pietiekami prasmīgs plānot savu mācīšanos arī pēc pirmsskolas, pašvadītas mācīšanas prasme skolotājiem būtu jāplāno un jāvirza bērns kompleksā veidā, sekmējot prasmi izvēlēties, plānot, atpazīt, pārraudzīt savas emocijas, prasmi apzināties savus sasniegumus un grūtības, reflektēt par savu mācīšanos. Arī šeit prasmju snieguma aprakstā parādās atslēgvārdi „plāno”, „mācās prognozēt, apzināties”, „patstāvīgi mēģina”, „meklē, maina, pielāgojas”, „izvērtē”, „apzinās”, „rīkojas”, kas kopumā raksturo pašvadītas mācīšanās caurviju prasmi.

Pieņemot to, ka 3-4 gadus veci bērni 2.pirmsskolas izglītības posma sākumā varētu būt pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes apgūšanas stadijā „turpina apgūt” (no metodiskā līdzekļa „Caurviju prasmes pirmsskolā”) iespējams izvirzīt 14 kritērijus kā pamatu praktiskam pētījumam:

- 1) Izvēlas interesēm atbilstošas darbības.
- 2) Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu ieceri.
- 3) Prognozē situācijas iznākumu, balstoties iepriekšējā pieredzē. Atbildot uz skolotāja jautājumiem, izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu.
- 4) Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam).
- 5) Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās.
- 6) Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pieņem izmaiņas, par kurām ir laicīgi informēts.

- 7) Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām.
- 8) Ar skolotāja atbalstu mācās kļūdas pieņemt kā daļu no mācīšanās.
- 9) Ar skolotāja atbalstu bērns stāsta, kas viņam izdevās un kas būtu jādara citādi. Paskaidro, kas paša paveiktajā patīk, lepojas ar to.
- 10) Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas.
- 11) Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus.
- 12) Reaģē uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas; mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem.
- 13) Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz.
- 14) Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, mācās stratēģijas, kā darīt zināmu savu vēlmi vai vajadzību (piemēram, jautāt, vai skolotājs varēs palīdzēt, kad būs beidzis sarunu ar citiem bērniem (VISC 2020)).

Katram kritērijam vērtēšanai izvirzītie 4 rādītāji skatāmi 1.pielikumā.

Izvērtējot pieejamo metožu klāstu pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanā pētījuma autors par piemērotākajām 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanai izvirza: didaktiskās spēles, fragmenta lasījums, demonstrējums, lomu spēles, uzdevumu veikšana, saruna, pašvērtējums.

3. Empīriskais pētījums par pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanu pedagoģiskajā procesā pirmsskolas izglītības iestādē „X”

3.1. Pētījuma metodoloģija

Šajā apakšnodaļā tiks atklāts pētījuma jautājums, pētījuma bāzes apraksts, pētījumā izmantoto metožu izvēles pamatojums un apraksts.

Pētījuma jautājums: Kādus paņēmienus izmantot pedagoģiskajā procesā, lai sekmētu 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību ?

Veicot empīrisko pētījumu, tiks pārbaudītas metodes 3-4 gadīgu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes sekmēšanai pedagoģiskajā procesā, izmantojot teorētiskajā daļā izvirzītās metodes, pašvadītas mācīšanās kritērijus un rādītājus. Pētījumā piedalās Pirmsskolas izglītības iestādes „X” otrā izglītības posma grupa - 12 bērni (3-4 gadi), bērnu vārdi datu analīzē mainīti.

Empīriskā pētījuma metodes, to izvēles pamatojums:

- Pedagoģiskā novērošana.
- Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība.
- Datu analīze.

Novērošana ir viena no empīrisko datu ieguves metodēm. Novērošana kā pētījumu metode tiek vērtēta pozitīvi, tā netraucē pedagoģisko procesu, tā notiek dabiskā vidē ikdienas dzīves situācijās. Būtiski ir pēc iespējas precīzāk fiksēt uzstādījuma fokusā esošo novēroto uzvedību vai sarunu (Sebre, Miltuze 2022). Kā arī tiek uzsvērts, ka pētījuma perioda laikā nepieciešams regulāri fiksēt pētāmos datus, kas faktiski atbilst formatīvās vērtēšanas regularitātei pedagoģiskajā darbībā (Kristapsone 2008). Izvēle tiek pamatota ar ierastām pedagoga darbībām, kas tiek veiktas ikdienā, neprasot tam veltīt papildus laiku un piepūli ārpus pedagoģiskās darbības.

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība - mērķtiecīgi izstrādāta pedagoga darbība, kuras laikā bērns var darboties un darbībā sevi pilnveidot (Skujiņa 2000). Pētījuma autors veic izmēģinājuma darbības savas profesionālās darbības ietvaros, kas neprasa papildus laika resursus, nekā tas ir ikdienā.

Datu analīzes metode, kas ietver datu iegūšanu, grupēšanu, grafisko attēlojumu un rezultātu analīzi izvēlēta, jo ļauj vizuāli attēlot datus precīzākai to izpratnei un šai metodei ir lielāka ticamība un precizitāte (Kristapsone 2008).

Pētījuma posmi:

1. Kritēriju izveide, balstoties uz literatūras analīzi (skat. pielikumu).
2. Metožu izvēle pašvadītas mācīšanās prasmes attīstības sekmēšanai, balstoties uz literatūras analīzē veiktajiem secinājumiem.
3. Sākotnējā pašvadītas mācīšanās prasmes novērtēšana (rezultātus skat. 3.2. nodaļā).
4. Metožu aprobācija. 2 mēnešu laikā dažādās dienas ritma daļās dažādās mācību jomās tika izmantotas izvēlētās metodes. Katru dienu tika izmantotas vismaz 2 no metodēm. Praktiskā darbībā bērniem tika doti daudzveidīgi uzdevumi, bērni tika rosināti atpazīt savas emocijas, skaidrot tās, savaldīties, ja darba rezultāts neapmierina. Tapat bērni tika aicināti plānot savas darbības, īstenot plānu, sekot dienas kārtībai, vērot, vērtēt, stāstīt.

Didaktiskās spēles (16) tika izmantotas gan nodarbībās, gan pēcpusdienas cēlienā. Fragmenta lasījuma metode (8) pamatā tika izmantota rīta apļa laikā. Bērniem tika nolasīts kāds pasakas vai dzejoļa fragments par labu uzvedību vai par satiksmes drošību, pēc kura bērni tika rosināti pastāstīt, kādas viņi iztēlojas pasakas vai dzejoļa beigas. Demonstrējums (15) tika izmantots pārsvarā tehnoloģiju mācību jomā, pirms griešanas vai veidošanas, līmēšanas darbiņa, demonstrējot plānošanu - pastāstot un parādot, kas darāms iesākumā, kas nākošais vai arī demonstrējot plānošanu, stāstot par šodienas plāniem. Lomu spēles metode (17) aprobācijai tika izmantota retāk kā uzdevumu veikšanas (40) metode. Sarunas (40) un pašvērtējuma (19) metodes tika izmantotas rīta aplī, stāstot par savam emocijām un nodarbībā veikto darbu izvērtēšanai, kā arī mēģinot stāstīt, kā varētu izpildīt uzdevumu labāk.

5. Atkārtota pašvadītas mācīšanās prasmes novērtēšana.
6. Rezultātu analīze un secinājumu veikšana.

3.2. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība pētījuma sākumā

Pašvadītas mācīšanās prasmes iesākumā tika vērtētas minētajos 14 kritērijos pēc pirmsskolas izglītības iestādēs pieņemtās STAP metodes, iegūtie dati tika kodēti ar skaitļu palīdzību (sk.1.tabulu).

1.tabula. Pašvadītas mācīšanās prasmju kritēriju sākotnējās vērtēšanas rezultāti. 1.daļa

Nr.	Pašvadītas mācīšanās kritēriji	Rūdolfs	Nikita	Laine	Stefānija	Sāra	Niks	Zemgus	Paula	Matilde	Ralfs	Matīss	Jānis
1	Izvēlas interesēm atbilstošas darbības	2	1	2	2	1	3	3	2	3	3	4	3
2	Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu iecerī	2	1	2	2	2	3	3	2	3	3	4	3
3	Prognozē situācijas iznākumu, balstoties iepriekšējā pieredzē. Atbildot uz skolotāja jautājumiem, izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu.	2	1	2	2	2	3	3	2	3	3	4	3
4	Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam).	2	1	2	2	1	3	1	2	3	3	3	3
5	Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās	2	2	2	4	3	4	3	3	3	3	4	3
6	Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pieņem izmaiņas, par kurām ir laicīgi informēts	2	2	3	4	3	4	3	3	3	3	3	3
7	Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām	2	1	3	2	1	3	2	1	2	2	3	2
8	Ar skolotāja atbalstu mācās kļūdas pieņemt kā daļu no mācīšanās.	1	1	1	1	1	3	1	2	2	2	3	2
9	Ar skolotāja atbalstu bērns stāsta, kas viņam izdevās un kas būtu jādara citādi. Paskaidro, kas paša paveiktajā patīk, lepojas ar to.	1	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2	2
10	Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas.	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2

1.tabula. Pašvadītas mācīšanās prasmju kritēriju sākotnējās vērtēšanas rezultāti. 2.daļa

11	Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus	1	2	1	1	1	3	3	1	3	3	4	3
12	Reaģē uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas; mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem	1	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2	2
13	Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz	1	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2	2
14	Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, mācās stratēģijas, kā darīt zināmu savu vēlmi vai vajadzību (piemēram, jautāt, vai skolotājs varēs palīdzēt, kad būs beidzis sarunu ar citiem bērniem).	2	1	3	2	1	3	2	1	2	2	4	2

“Sācis apgūt”(SA), kura vērtība ir 1, “Turpina apgūt” (TA) vērtība ir 2, “Apguvis”(A) vērtība ir 3, bet “Apguvis padziļināti” (AP) vērtība ir 4. Pašvadītas mācīšanās prasmju vērtēšanas rezultāti apkopoti tabulā (sk.1.tabulu).

Pašvadītas mācīšanās prasmju sākotnējā vērtēšana notika pēc 14 kritērijiem dažādos rotaļnodarbības posmos, dažādās dienas ritma daļās, lietojot kādu no 7 pētījumam izvirzītajām metodēm.

Tā vienā no četriem pašvadītas mācīšanās aspektiem “**Plāno savas darbības**”, kritērijā “Izvēlas interesēm atbilstošas darbības” sākotnējai vērtēšanai tika lietota spēles metode, rosinot bērnu rīta cēliena pirms brokastīm izvēlēties savām interesēm atbilstošas darbības. Mācību centros stāv dažādas didaktiskās spēles utml., bērns tiek sagaidīts, skolotājs sasveicinās, īsi sarunājas, piedāvā izvēli, lai darbotos.

Šajā pašā “Plāno savas darbības” sākotnējā vērtēšana notika kritērijā “Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu ieceri”, izmantojot demonstrējuma metodi. Skolotāja un bērni vienojas, ka gatavos kolāžu. Rīta aplī tiek demonstrēts, izrunāts un parādīts, kā jāiekārto darba vieta, kādi instrumenti nepieciešami, kas secīgi jāpaveic no sākuma, kas pēc tam.

Savukārt “Plāno savas darbības” kritērijā “Prognozē situācijas iznākumu, balstoties iepriekšējā pieredzē. Atbildot uz skolotāja jautājumiem, izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu” tika izmantots dzejoļa fragmenta lasījums. Rīta aplī tiek nolasīts dzejoļa fragments par satiksmes drošību. Skolotāja lūdz prognozēt dzejoļa beigas.

Pašvadītas mācīšanās aspektā “**Īsteno un uzrauga savas darbības**”, kritērijā “Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam)” sākotnējai vērtēšanai tika lietota uzdevuma veikšanas metode. Nodarbības laikā tika dots rotaļīgs (ar taurenīšu attēliem) rakstīšanas satvēriena attīstīšanas uzdevums.

Šajā pašā “Īsteno un uzrauga savas darbības” sākotnējā vērtēšana kritērijā “Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās” tika izmantota uzdevuma veikšanas metode. Nodarbības apraksts: “Skudras” izgatavošana, sastiprinot 3 kastaņus ar plastilīnu.

“Īsteno un uzrauga savas darbības” kritērijā “Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pieņem izmaiņas, par kurām ir laicīgi informēts” tika izmantota didaktiskās spēles metode. Bērni izvelk kartiņas ar dienas ritma attēliem, stāsta, kas attēlots un vai paši ievēro dienas ritmu.

Savukārt kritērijā “Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām” lomu spēles laikā bērni izspēlē īsu pasakas fragmentu. Lomu spēle notika pēcpusdienas cēlienā.

Pašvadītas mācīšanās aspektā “**Reflektē un virza savu izaugsmi**”, kritērijā “Ar skolotāja atbalstu mācās kļūdas pieņemt kā daļu no mācīšanās” sākotnējai vērtēšanai tika lietota uzdevuma veikšanas metode. Āra nodarbības laikā bērni ceļ piramīdu no 3 akmentiņiem - iesākumā lielāks, pēc tam vidējs, tad mazākais.

Šajā pašā “Reflektē un virza savu izaugsmi” sākotnējā vērtēšana kritērijā “Ar skolotāja atbalstu bērns stāsta, kas viņam izdevās un kas būtu jādara citādi. Paskaidro, kas paša paveiktajā patīk, lepojas ar to” tika izmantota uzdevuma veikšanas metode jau minētās āra nodarbības laikā.

“Reflektē un virza savu izaugsmi” kritērijā “Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas.” tika izmantota sarunas metode. Saruna tika veikta pēc āra nodarbības, skolotājam uzdodot rosinošus jautājumus.

Attiecībā uz prasmi “**Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas**” kritērijā “Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus” sākotnējai vērtēšanai tika lietota pašvērtējuma metode. Rīta apļa laikā skolotājs lūdz bērnus pastāstīt un skaidrot, kā katrs jūtas.

“Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas” sākotnējā vērtēšana kritērijā “Reaģē uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas; mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem” tika izmantota lomu spēles metode. Nodarbības apraksts: Bērni tika lūgti izspēlēt pašu izvēlētas profesijas: policistu, pārdevēju, skolotāju.

“Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas” kritērijā “Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz” tika izmantota didaktiskās spēles metode, šoreiz didaktiskā spēle ar augstāku grūtības pakāpi kā parasti.

Savukārt kritērijā “Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, mācās stratēģijas, kā darīt zināmu savu vēlmi vai vajadzību (piemēram, jautāt, vai skolotājs varēs palīdzēt, kad būs beidzis sarunu ar citiem bērniem)” tika izmantota uzdevuma veikšanas metode salātu gatavošanas nodarbībā, kad uzdevuma veikšanai apzināti tika dots ierobežots skaits instrumentu.

Aprēķināto sākotnējās vērtēšanas vidējo rezultātu 14 kritērijos grafiskajā diagrammā (sk.1.attēlu) redzams, ka sākotnējās vērtēšanas maksimālais vidējais rezultāts visai 12 bērnu grupai kopumā ir 3 kritērijos “Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās”, “Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pieņem izmaiņas, par kurām ir laicīgi informēts”, kas liecina par pieauguša nozīmīgumu bērnu ikdienā pirmsskolā. Zemākais vidējais rādītājs “Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas”, iespējams norāda uz to, ka 3-4 gadus veciem bērniem nav stabilas vērtēšanas iemaņas.

1.attēls. Apkopotie 12 bērnu grupas pašvadītas mācīšanās kritēriju vidējie rezultāti.

Kopumā var secināt, ka pašvadītas mācīšanās attīstības sākotnējās vērtēšanas rezultāti ir nedaudz augstāki par vidējiem. Augstāki rezultāti parādās aspektos “Plāno savas darbības” (oranžs) un “Īsteno un uzrauga savas darbības” (gaiši zaļš), nedaudz zemāki: “Reflektē un virza savu izaugsmi” (tumši zaļš), “Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas” (sarkans).

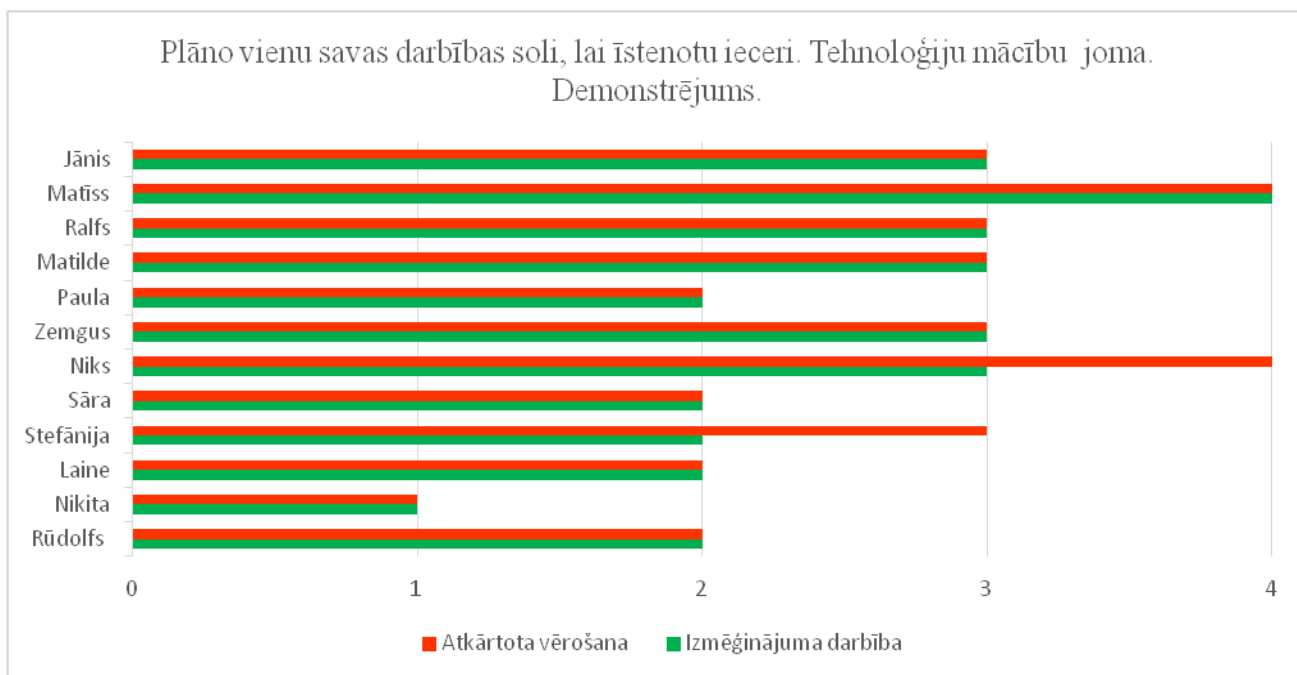
3.3. Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība pētījuma beigās

Šajā apakšnodaļā tiks veikta iegūto rezultātu kvalitatīvā un kvantitatīvā analīze, lai rastu atbildi uz pētījuma jautājumu, par to, kādus paņēmienus izmantot pedagoģiskajā procesā, lai sekmētu 3-4 gadus vecu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmes attīstību ?

Pašvadītas mācīšanās prasmes attīstība pētījuma beigās tika vērtēta, veicot atkārtotu vērošanu līdzīgās darbībās katrā kritērijā dažādās mācību jomās, lietojot kādu no 7 teorētiskā pētījuma rezultātā izvirzītajām un pētījuma periodā aprobētajām metodēm.

Demonstrējuma metode

Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.2.attēlu), izmantojot demonstrējuma metodi kritērijā “Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu ieceri”, var secināt, ka šī metode uzrāda efektivitāti (par 1 augstāks rezultāts) 2 bērnu vērtējumos.

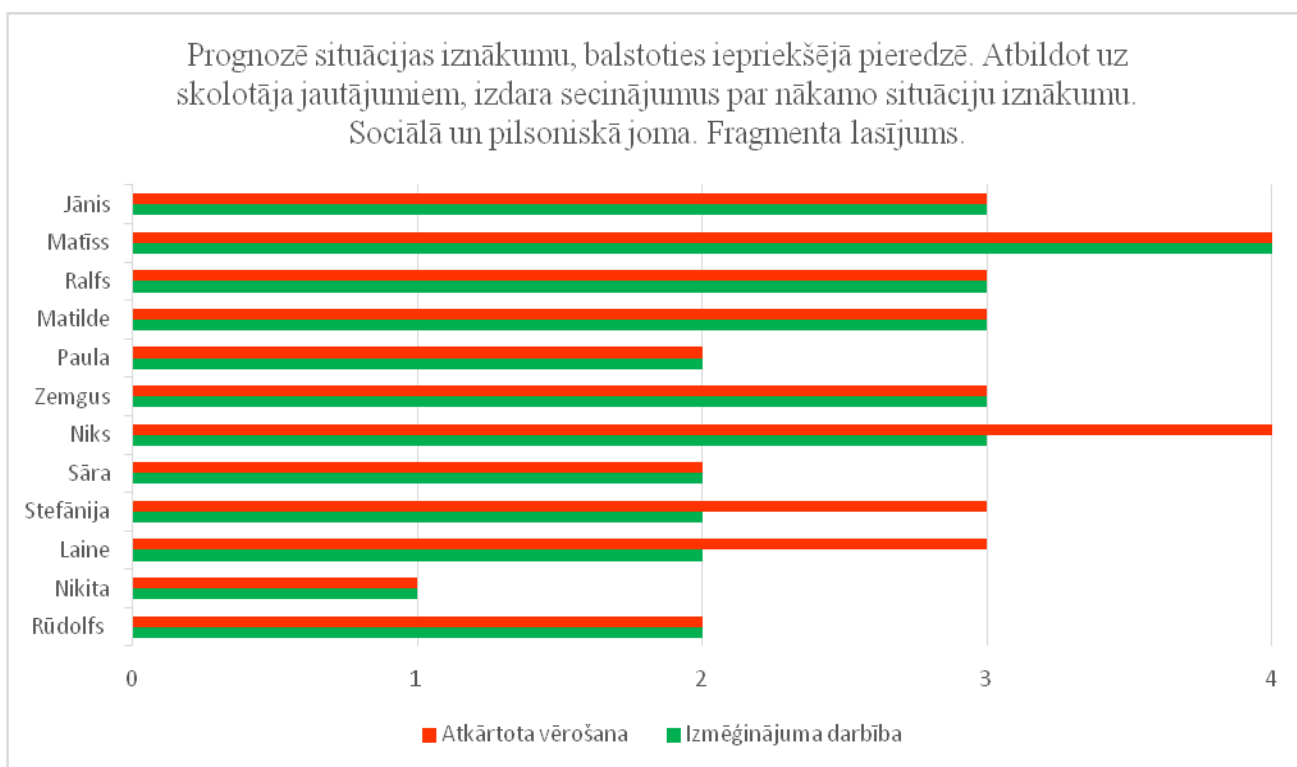

2.attēls. Demonstrējuma metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Plāno savas darbības”, kritērijā “Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu ieceri”.

Kopumā jau sākotnējie rezultāti bērniem ir visai augsti - 5 bērniem ir vērtējumi “3”, bet 1 - “4”. Tomēr vienam bērnam zemais rezultāts “1” arī atkārtotā vērtēšana ir palicis nemainīgs. Visticamāk, tam par iemeslu varētu būt izteiktais trīsgadnieku negatīvisms, šis bērns ar grūtībām spēj sadarboties ar skolotāju, pārsvarā neizrāda interesi par pirmsskolā veicamajām ikdienas darbībām.

Fragmenta lasījuma metode

3.attēlā redzami sākotnējie un atkārtotie rezultāti pētījuma perioda beigās, izmantojot fragmenta lasījuma metodi kritērijā “Prognozē situācijas iznākumu, balstoties iepriekšējā pieredzē. Atbildot uz skolotāja jautājumiem, izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu”.

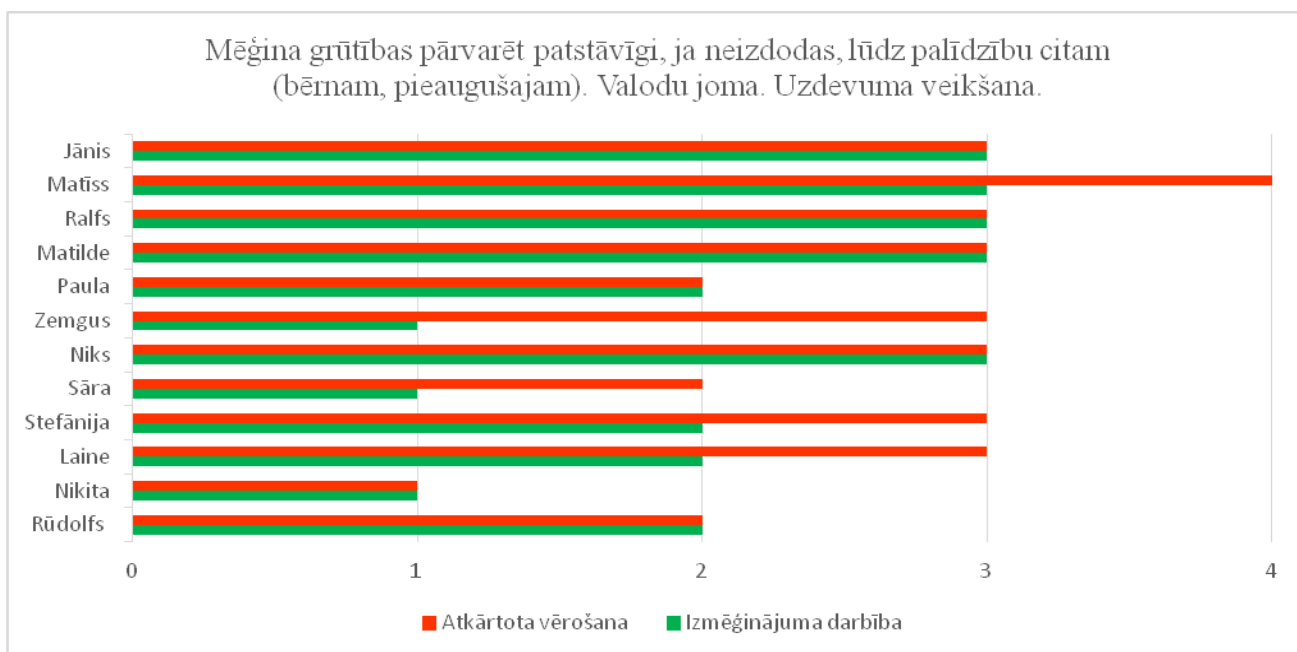

3.attēls. Fragmenta lasījuma metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Plāno savas darbības”.

Var secināt, ka rezultāti ir visai augsti un 3 bērniem pētījuma perioda beigās ir augstāki rezultāti par vienu vienību. Jāpiebilst, ka nolasītais dzejoļa fragments attiecās uz satiksmes noteikumu drošības apgūšanu, kas bija aktuāla temata apgūšanā, un bērni to bija labi apguvuši, tāpēc spēja jau sākotnējās vērtēšanas reizē sniegt augstus rezultātus.

Uzdevuma veikšanas metode

Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.4.attēlu), izmantojot uzdevuma veikšanas metodi kritērijā “Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam)”, var secināt, ka šī metode uzrāda efektivitāti (par 1 augstāks rezultāts) 5 bērnu vērtējumos, kas uzskatāms par ievērojamām izmaiņām nelielā 2 mēnešu pētījuma perioda ietvaros. Kopumā jau sākotnējie rezultāti bērniem ir visai augsti - 5 bērniem ir vērtējumi “3”. Divi bērni ir paaugstinājuši savas prasmes no “1” uz “2”, bet tomēr jau iepriekš minētajam vienam bērnam zems rezultāts “1” arī atkārtotā vērtēšana ir palicis nemainīgs.

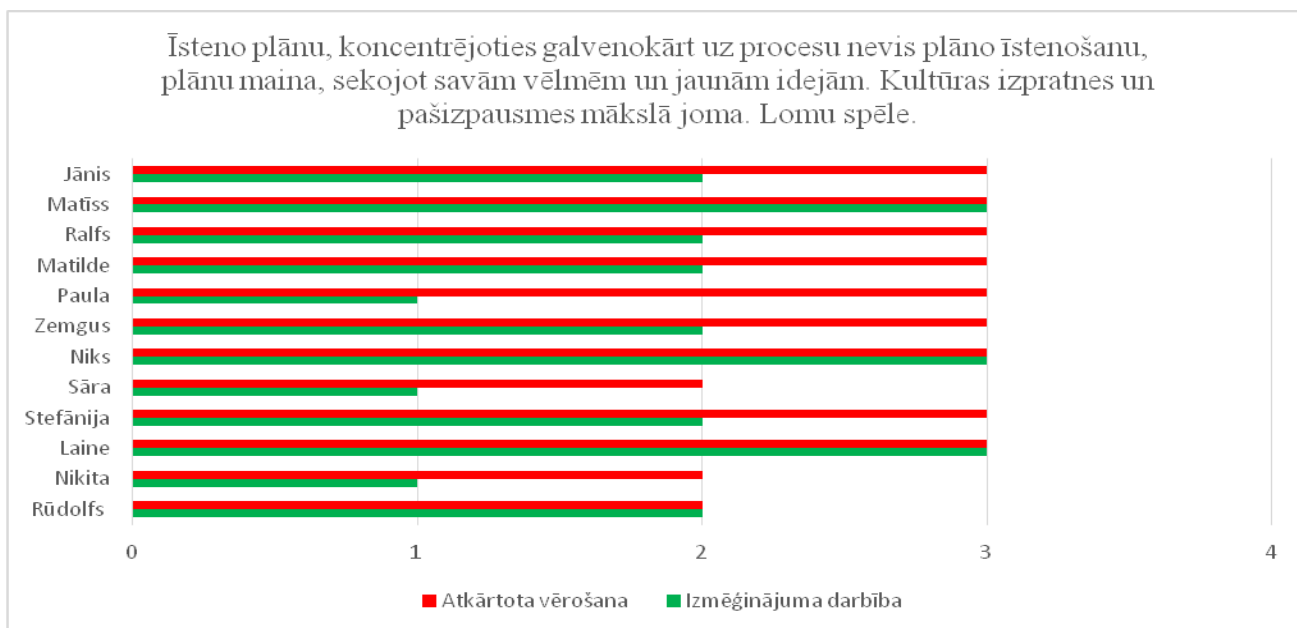
4.attēls. Uzdevuma veikšanas metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Īsteno un uzrauga savas darbības”, kritērijā “Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam)”.

Rezultāti liek secināt, ka šī metode ir efektīva pašvadītas mācīšanās prasmju attīstībai. Ļoti iespējams, ka regulāra uzdevuma veikšanas metode ir par pamatu bērnu pašvadītas mācīšanās prasmju attīstībai pētījuma beigās.

Lomu spēles metode

Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.5.attēlu), izmantojot lomu spēles metodi kritērijā “Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām”, var secināt, ka šī

metode uzrāda augstu efektivitāti (par 1 augstāks rezultāts) 7 bērnu vērtējumos un par 2 vienībām augstāks rezultāts vienam bērnam, kas uzskatāms par visai ievērojamām izmaiņām nelielā 2 mēnešu pētījuma perioda ietvaros. Sākotnējie rezultāti nav vērtējami kā stabilas prasmes, tomēr pētījuma perioda beigās 9 bērni ir apguvuši šo prasmi.

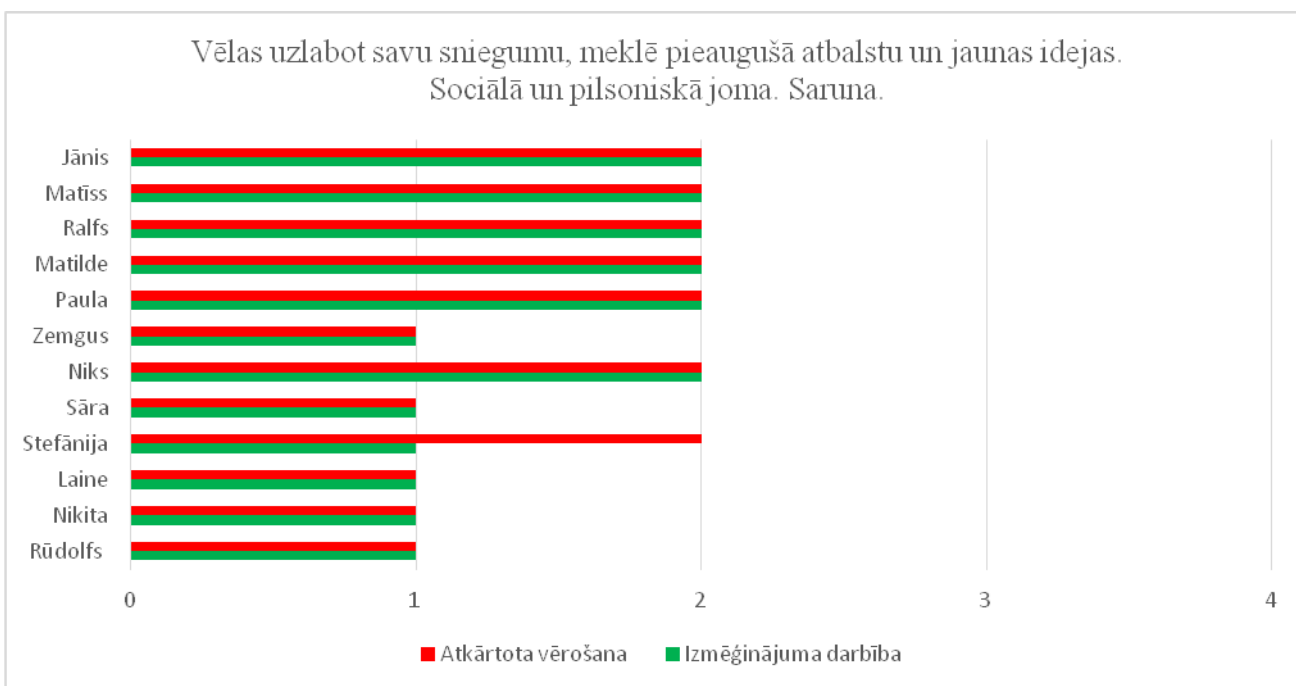

5.attēls. Lomu spēles metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Īsteno un uzrauga savas darbības”, kritērijā “Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām”.

Šie rezultāti liek secināt, ka lomu spēles metode ir efektīva pašvadītas mācīšanās prasmju attīstībai. Ļoti iespējams, ka zemie rezultāti sākotnējā vērtēšanā septembra periodā saistāmi ar atkalatgriešanās pirmsskolas ritmā grūtībām pēc vasaras brīvdienām. Taču jāsecina, ka lomu spēles metode, ko bērni vairāk izvēlējušies bez skolotāja ierosināšanas, un spēlējuši tās bez skolotāja līdzdalības un kontroles parasti pēcpusdienas cēlienos, ir sniegusas augstākus rezultātus pasvadītas mācīšanās prasmju attīstībā, nekā skolotāja rosinātas un regulētas darbības.

Sarunas metode

Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.6.attēlu), izmantojot sarunas metodi kritērijā “Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas”, var secināt, ka šī metode jau iesākumā sākuma vērtēšanā uzrāda zemu rezultātus, kā arī pētījuma beigās uzrāda zemu efektivitāti - par 1 augstāks rezultāts 1 bērna vērtējumā.

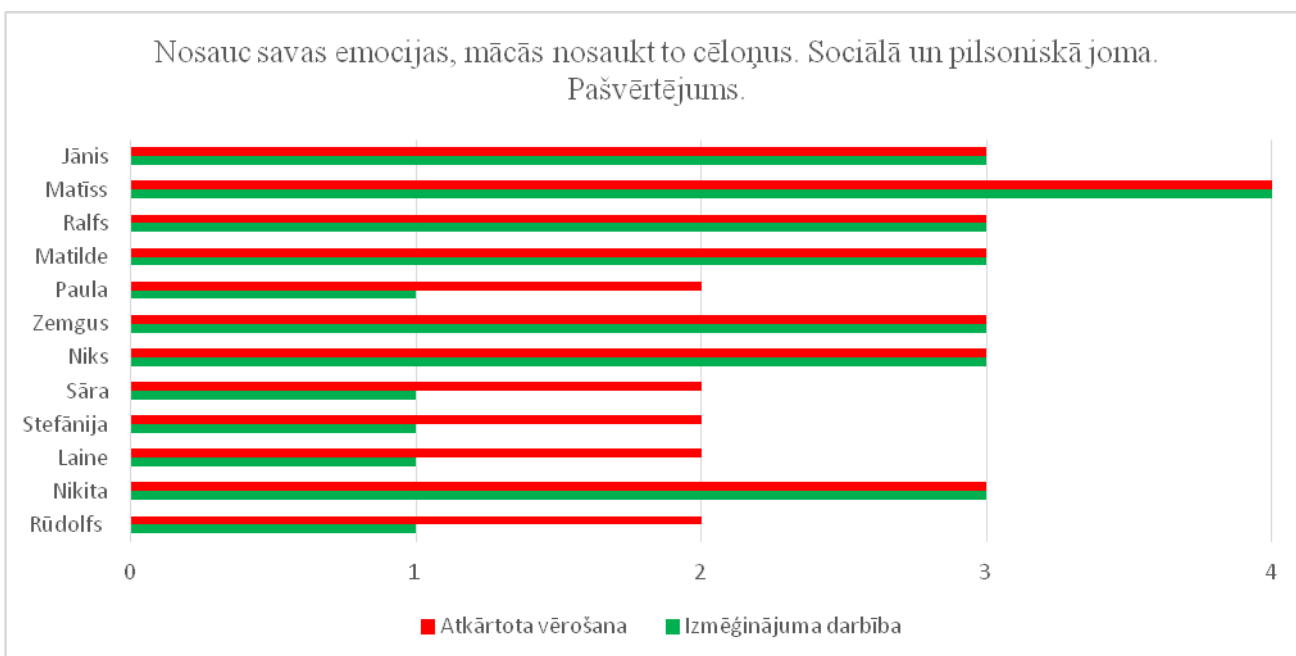

6.attēls. Sarunas metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Reflektē un virza savu izaugsmi”, kritērijā “Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas”.

Šie rezultāti liek secināt, sarunāšanās aktivitāte nav stabila 3-4 gadus veciem bērniem, pie tam nedaudz vairāk efektīva šī metode 4 gadus veciem bērniem, nekā 3 gadus veciem bērniem, ka arī liek pārdomāt pētījuma veicēja darbības efektivitāti šīs metodes lietošanā. Iespējams, sarunas ar bērniem tika veiktas nepiemērotos dienas ritma brīžos, vai arī bērni bija noguruši vai nebija ieinteresēti tematā.

Pašvērtējuma metode

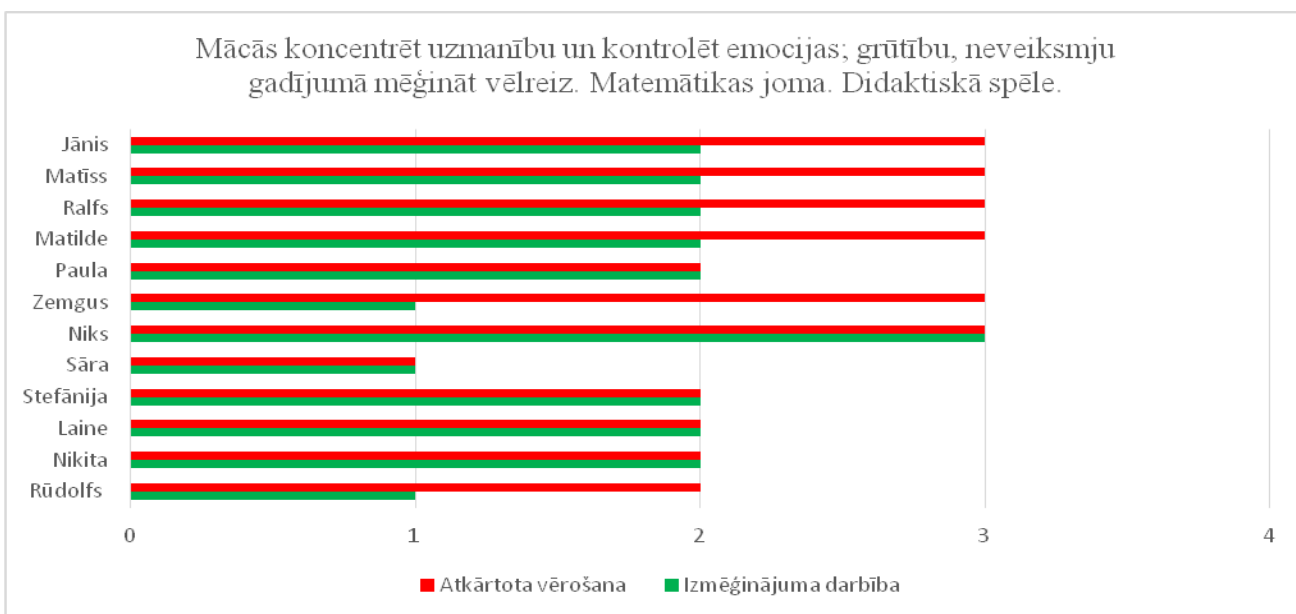
Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.7.attēlu), izmantojot pašvērtējuma metodi kritērijā “Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus”, var secināt, ka šī metode uzrāda efektivitāti rezultātos, paaugstinot tos 5 bērniem par 1 vienību. Pētījuma perioda beigās pašvadītas mācīšanās attīstība apakšprasmē “Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas” kritērijā “Nosauc savas emocija, macās nosaukt to cēloņus” ir stabila 6 bērniem, kā arī 1 augstākais rezultāts “4” 1 bērnam. Var secināt, ka vecākie - 4 gadus vecie bērni ievērojami stabilāk atpazīst emocijas.

7.attēls. Pašvērtējuma metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas”, kritērijā “Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus”.

Rezultāti liek secināt, ka pašvērtējuma metode ir efektīva pašvadītas mācīšanās prasmju attīstībai. Rīta aplī katru rītu izmantojot savu emociju atpazīšanas spēli, bērniem izveidojās ieradums, interese stāstīt par savām emocijām.

Didaktiskās spēles metode. 8.attēlā redzami sākotnējie un pētījuma perioda beigu rezultāti.

8.attēls. Pašvērtējuma metodes rezultātu salīdzinājums prasmē “Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas”, kritērijā “Mācās kontrolēt emocijas, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz”.

Salīdzinot sākotnējos un atkārtotos rezultātus pētījuma perioda beigās (sk.8.attēlu), izmantojot didaktiskās spēles metodi kritērijā “Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz”, var secināt, ka šī metode uzrāda efektivitāti rezultātos, paaugstinot tos 5 bērniem par 1 vienību un 1 bērnam pat par 2 vienībām.

Rezultāti liek secināt, ka didaktiskās spēles metode ir efektīva pašvadītas mācīšanās prasmju attīstībai. Didaktiskās spēles visbiežāk tiek spēlētas pēcpusdienas cēlienā, kā arī rīta cēlienā pirms brokastīm. Pētāmā grupa ļoti iemīļojusi Matemātikas centra didaktisko spēļu bagātīgo klāstu.

Apkopojot pētījuma rezultātu kvantitatīvu un kvalitatīvu analīzi, var secināt, ka efektīvākā metode pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanai 3-4 gadus veciem bērniem ir **lomu spēles** metode (kopumā augstāks rezultāts par 9 vienībām). Tomēr jāņem vērā konkrētās grupas raksturojums un apstākļi. Lai apstiprinātu lomu spēles metodes efektivitāti, nepieciešami papildus pētījumi.

Nākošā efektīvākā ir didaktiskās spēles metode (kopumā augstāks rezultāts par 7 vienībām), pēc tam uzdevuma veikšanas metode (kopumā augstāks rezultāts par 6 vienībām) un pašvērtējuma metode (kopumā augstāks rezultāts par 5 vienībām). Pārējās metodes var uzskatīt par mazāk efektīvām pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanā.

Secinājumi

Balstoties uz veikto literatūras analīzi, kurā tika analizēta pašvadītas mācīšanās definīcija, kā arī pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšana 3-4 gadus veciem bērniem, var secināt:

1. Pašvadīta mācīšanās (self-direct learning) tiek uzskatīta par procesu, kurā skolēns ir attīstījies un lieto domāšanas, emocionālo stāvokļu un uzvedības regulēšanas rīkus, lai spētu pats sevi sistemātiski orientēt savu personisko mācību mērķu sasniegšanai.
2. Pašvadītas mācīšanās koncepcija sastāv no 4 pamatelementiem:
 - Plāno savas darbības,
 - Īsteno un uzrauga savas darbības,
 - Reflektē un virza savu izaugsmi,
 - Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas.
3. Pašvadītas mācīšanās aspektus ir iespējams jau kopš bērnības veidot kā ieradumus ģimenē, tā arī pirmsskolā. Vecākiem un skolotājiem pie tā mērķtiecīgi strādājot, ir iespējams bērnam iemācīt plānot secīgas darbības, lai bērns jau 3-4 gadu vecumā apzinātos cēloņu un sekū sakarības.
4. 4 gadu vecumā bērns jau apzinās, kada uzvedība no viņa tiek sagaidīta, līdz ar ko attīstās arī motivācija savaldīt impulsīvas emocionālas reakcijas, lai iegūtu pieaugušo labvēlīgu atbalstu.

Empīriskā pētījuma, kurā tika veikta pedagoģiskā novērošana, pedagoģiskā izmēģinājuma darbības, sākotnējā pašvadītas mācīšanās prasmju vērtēšana, rezultāti norāda:

1. Efektīvākā metode pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanai 3-4 gadus veciem bērniem ir lomu spēles metode. Tomēr jāņem vērā konkrētās grupas raksturojums un apstākļi. Lai apstiprinātu lomu spēles metodes efektivitāti, nepieciešami papildus pētījumi.
2. Vidēji efektīvas ir didaktiskās spēles metode, uzdevuma veikšanas metode un pašvērtējuma metode. Pārējās pētījumā lietotās metodes var uzskatīt par mazāk efektīvām pašvadītas mācīšanās attīstības sekmēšanā 3-4 gadus veciem bērniem.
3. Pētījuma rezultāti norāda uz lomu spēles nozīmi bērna pašvadītas mācīšanās pamatu nostiprināšanā, kā arī lietoto metožu pašvadītas mācīšanās sekmēšanai efektivitātes un mēneša temata, bērnu vecumu, bērnu psiholoģiskā stāvokļa sakarībām.

Šī pētījuma rezultātu apstiprināšanai būtu nepieciešami turpmāki papildinoši pētījumi ar lielāku bērnu skaitu un ilgstošāku pētījuma periodu.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Boekaerts, M., Corno, L. (2005). Self-Regulation in the Classroom: A Perspective on Assessment and Intervention. *Applied Psychology: An International Review*, 54(2), pp. 199 -231. Pieejams: <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00205.x>
2. Deivisa S. (2019). *Montesori mazulis*. R.: Latvijas Mediji.
3. Feldman Barrett, L., Lewis M., Haviland-Jones, J.M. (Ed.) (2008). *Handbook of emotions*. NY, London: The Guilford press. Retrieved from <https://coachingadistancia.com/wp-content/uploads/2020/09/61-262-Handbook-of-emotions-Michael-Lewis-Jeannette-M-Haviland-Jones-And-Lisa-Feldman-Barrett.pdf>
4. Grava, J., Pole, V. (2021). The promotion of self-directed learning in Pre-school: Reflection on teachers' professional practice. *Cypriot Journal of Educational Science*. 16(5), 2336-2352. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i5.6351>
5. Greene, J. A., & Azevedo, R. (2009). *A macro-level analysis of SRL processes and their relations to the acquisition of a sophisticated mental model of a complex system*. *Contemporary Educational Psychology*, 34(1), pp. 18 - 29. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0361476X08000465?via%3Dihub>
6. Hess, K. (2013). *A Guide for Using Webb's Depth of Knowledge with Common Core State Standards*. Pieejams: <https://www.casciac.org/pdfs/Webbs-DOK-Flip-Chart.pdf>
7. Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. R.: Biznesa augstskola Turība. Pieejams: www.lnb.lv
8. Lauka A. *Caurviju prasmes pirmsskolā. Pašvadīta mācīšanās*. Valsts izglītības satura centrs. Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” [tiešsaiste, video]. (skatīts 2023.gada 3.decembrī) Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=EDgVM17IwIA>
9. Liu, Y., Sulaimani, M. F., & Henning, J. E. (2020). The significance of parental involvement in the development in infancy. *Journal of Educational Research and Practice*, 10, 161–166. Retrieved from <https://scholarworks.waldenu.edu/jerap/vol10/iss1/11/>
10. LR Ministru Kabinets. *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem*. (Nr. 716, 21.11.2019.) LR likums. Rīga: Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>

11. Montesori, M. (2019). *Absorbējošais prāts*. R.:Jāņa Rozes Apgāds.
12. Oliņa, Z., Namsone, D., & France, I., Dudareva, I., Čakāne, L., Pestovs, P., Bērtule, D., Logins, J., Volkinšsteine, J., Lāce, G., & Butkēviča, A. (2018). *Mācīšanās lietpratībai*, LU Akadēmiskais apgāds [skatīts 2023. g. 2.decembrī]. ISBN 978-9934-18-341-6 Pieejams: https://www.siic.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/siic/Kolektiva_monografija/Macisanas_Lietpratibai.pdf
13. Oliņa, Z. (2019). *Caurvijas - efektīvi rīki mācībās un dzīvē*. „Skola2030” Ziņu izdevums Nr. 8/2019. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/caurvijas-efektivi-riki-macibas-un-dzive>
14. Randoha, A. (2013). Pirmsskolas vecuma bērnu attīstības raksturojums. Grīnvalde, L. *Ideju krātuve pirmsskolai. Rotaļnodarbības 2-5 gadus veciem bērniem. 1.daļa*. R.: Apgāds Zvaigzne ABC, 5.-9.lpp.
15. Sebre, S., Miltuze, A. (2022). *Attīstības psiholoģija. Cilvēka attīstība visas dzīves garumā*. R.: Apgāds Zvaigzne ABC.
16. Svence G. (2020). *Psiholoģija jaunajam skolotājam*. R.:LU Akadēmiskais apgāds. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/56412/svence_guna_psihologija_jaunajam_skolotajam-book.pdf?sequence=1
17. Valsts izglītības satura centrs (2020). *Caurviju prasmes pirmsskolā. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājiem*. Skola2030. ISBN 978-9934-597-21-3. Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/D4E5A43A-C966-4926-9754-105C322FE73B/view?preview=7B7E9107-841E-4800-ACEA-20FDAA120F6F>
18. Valsts izglītības satura centrs (2020). *Kā attīstīt caurviju prasmes? Metodiskais līdzeklis skolotājiem*. Skola2030. ISBN 978-9934-24-012-6. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/ka-attistit-caurviju-prasmes-metodiskais-lidzeklis-skolotajiem-sistematiskai-prasmju-attistisanai>
19. Valsts izglītības satura centrs (2016). *Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmas īstenošanai*. Skola2030. ISBN 978-9934-540-08-0. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_is_t.pdf
20. Valsts izglītības satura centrs (2020). *Pirmsskola katra bērna izaugsmei. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājiem*. Skola2030. ISBN 978-9934-24-094-2. Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/6EB90B93-B0CF-400C-B599-FBA6E32F510D/view?preview=6EB90B93-B0CF-400C-B599-FBA6E32F510D>

21. Valsts izglītības satura centrs (2016). *Pirmskolas mācību programma*. Skola2030. ISBN 978-9934-540-17-2 Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/1F6E6155-9FAF-4B29-A41D-A3AF9A965B4F/view>
22. Vanags, E. (2019) *Pašvadīta mācīšanās - kas tas ir ?* Skola2030. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/pasvadita-macisanas-kas-tas-ir>
23. Vanags, E. Mazpane, I. (2019) *Kā attīstīt pašvadītu mācīšanos?* Domāt.Darīt.Zināt. Nr.8. Skola2030.14.-15.lpp. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/ka-attistit-pasvaditu-macisanos>
24. Veenman, M. V. J., Hesselink, R. D., Sleeuwaegen, S., & Liem, S. I. E. (2014). *Assessing Developmental Differences in Metacognitive Skills With Computer Logfiles: Gender by Age Interactions*. pp.16., Retrieved from <https://hrcak.srce.hr/file/178355>
25. Zimmerman, B. J. (2002). *Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. Theory Into Practice*, 41(2), pp.64 -70. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2 Retrieved from <https://www.leiderschapsdomeinen.nl/wp-content/uploads/2016/12/Zimmerman-B.-2002-Becoming-Self-Regulated-Learner.pdf>

Pielikumi

1.tabula Pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes kritēriji un rādītāji 3-4gadus veciem bērniem(1.lpp)

Caurviju prasmes	Kritēriji (3-4 gadus veciem bērniem - TA)	Rādītājs1 (SA=1)	Rādītājs2 (TA=2)	Rādītājs3 (A=3)	Rādītājs4 (AP=4)
Plāno savas darbības. Mācās prognozēt situāciju iznākumu, apzināties savas darbības mērķi. Plāno vienu vai vairākas darbības, lai īstenotu savu ieceri.	Izvēlas interesēm atbilstošas darbības	Darbojas ar materiāliem bez mērķtiecīgas izvēles	Izdarā izvēli	Pastāsta, ko darīs, pamato savu izvēli	Stāsta par sava darba galarezultātu
	Plāno vienu savas darbības soli, lai īstenotu ieceri	Gaida skolotāja atbalstu	Plāno pēc skolotāja piedāvātas iespējamās izvēles	Pastāsta, ko plāno darīt tālāk	Pamato plānoto izvēli
	Prognozē situācijas iznākumu, balstoties iepriekšējā pieredzē. Atbildot uz skolotāja jautājumiem, izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu.	Gaida skolotāja atbalstu	Prognozē situācijas iznākumu pēc skolotāja piedāvātas izvēles	Prognozē situācijas iznākumu	Patstāvīgi izdara secinājumus par nākamo situāciju iznākumu
Īsteno uz uzrauga savas darbības. Neatļaidīgi darbojas, lai panāktu vēlamu rezultātu. Patstāvīgi mēģina pārvarēt grūtības, meklē jaunus risinājumus, maina plānu, pielāgojas situācijai. Nepieciešamības gadījumā lūdz palīdzību citiem.	Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, ja neizdodas, lūdz palīdzību citam (bērnam, pieaugušajam).	Saskaroties ar grūtībām, darbību neturpina, palīdzību nelūdz	Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi	Mēģina grūtības pārvarēt patstāvīgi, meklē palīdzību	Meklē jaunus risinājumus, lūdz palīdzību, maina plānu, pielāgojas
	Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās	Gaida skolotāja atbalstu	Nepieciešamas skaidras paveicamās darbības norādes no skolotāja puses	Skolotāja mudināts, izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās	Patstāvīgi izmēģina sekmīgi veiktās darbības jaunās situācijās
	Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pieņem izmaiņas, par kurām ir laicīgi informēts	Gaida skolotāja norādes par noteikto dienas kārtību	Neregulāri ievēro pieaugušā noteikto dienas kārtību	Seko pieaugušā noteiktajai dienas kārtībai, pielāgojas izmaiņām	Pamato noteiktās dienas kārtības lietderību, izsaka priekšlikumus
	Īsteno plānu, koncentrējoties galvenokārt uz procesu nevis plāno īstenošanu, plānu maina, sekojot savām vēlmēm un jaunām idejām	Gaida skolotāja atbalstu	Nav konkrēta plāna, kādā secībā darbosies, kādus piederumus, instrumentus lieto	Stāsta par plānoto ieceri, bet nepieturās pie tās, koncentrējas uz procesu	Mēģina pieturēties pie plānotās ieceres

1.tabula Pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes kritēriji un rādītāji 3-4gadus veciem bērniem(2.lpp)

<p>Reflektē un virza savu izaugsmi. Izvērtē savu darbību: izvērtē procesu un rezultātu pēc skolotāju dotiem vai paša izvirzītiem kritērijiem, apzinās savus sasniegumus un grūtības. Neizdošanas un kļūdas pieņem kā daļu no mācīšanās. Rīkojas, lai uzlabotu sniegumu.</p>	<p>Ar skolotāja atbalstu mācās kļūdas pieņem kā daļu no mācīšanās.</p>	<p>Izvērtē savu darbību</p>	<p>Ne vienmēr pieņem kļūdas kā iespēju kaut ko izmainīt, labot</p>	<p>Ar skolotāja atbalstu pieņem kļūdas kā daļu no mācīšanās</p>	<p>Skaidro, kā radusies kļūda, pieņem kļūdas kā daļu no mācīšanās</p>
	<p>Ar skolotāja atbalstu bērns stāsta, kas viņam izdevās un kas būtu jādara citādi. Paskaidro, kas paša paveiktajā patīk, lepojas ar to.</p>	<p>Emocionāli reaģē uz kļūdām</p>	<p>Reizēm, bet ne vienmēr gatavs atzīt savas kļūdas, nespēj samierināties ar tām</p>	<p>Ar skolotāja atbalstu bērns stāsta, kas viņam izdevās un kas būtu jādara citādi</p>	<p>Skaidro par iespējām, kā uzlabot savu sniegumu</p>
<p>Patstāvīgi interesējas par iespējām uzlabot savu sniegumu.</p>	<p>Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas.</p>	<p>Ar skolotāja atbalstu, izsaka vēlmi uzlabot savu sniegumu</p>	<p>Patstāvīgi izsaka vēlmi uzlabot savu sniegumu, bet nav gatavs rīkoties</p>	<p>Vēlas uzlabot savu sniegumu, meklē pieaugušā atbalstu un jaunas idejas</p>	<p>Patstāvīgi interesējas par iespējām uzlabot savu sniegumu</p>
	<p>Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus</p>	<p>Mācās atpazīt, nosaukt savas emocijas</p>	<p>Reizēm, bet ne vienmēr nosauc savas emocijas, to cēloņus</p>	<p>Nosauc savas emocijas, mācās nosaukt to cēloņus</p>	<p>Nosauc savas emocijas, skaidro to cēloņus</p>
<p>Atpazīst, nosauc un pārrauga savas emocijas. Mācās atpazīt, nosaukt savas emocijas, domas un jūtas. Mācās kontrolēt emocijas un koncentrēt uzmanību, lai pārvarētu grūtības un paveiktu iecerēto līdz galam.</p>	<p>Reaģē uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas; mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem</p>	<p>Reti reaģē uz pieaugušā signālu, kā regulēt savas emocijas</p>	<p>Ne vienmēr reaģē uz pieaugušā signālu, kā regulēt savas emocijas</p>	<p>Reaģē uz pieaugušā signāliem, kā regulēt savas emocijas, mācās savaldīties</p>	<p>Mācās regulēt emocijas, nenodarot pāri sev vai citiem</p>
	<p>Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz</p>	<p>Reti izdodas koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas</p>	<p>Ne vienmēr izdodas koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz</p>	<p>Mācās koncentrēt uzmanību un kontrolēt emocijas; grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz</p>	<p>Mācās grūtību, neveiksmju gadījumā mēģināt vēlreiz, skaidro savas emocijas</p>
	<p>Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, mācās stratēģijas, kā darīt zināmu savu vēlmi vai vajadzību (piemēram, jautāt, vai skolotājs varēs palīdzēt, kad būs beidzis sarunu ar citiem bērniem).</p>	<p>Mācās izteikt savu vajadzību</p>	<p>Ne vienmēr izdodas gaidīt savu kārtu arī ar pieaugušā atbalstu</p>	<p>Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, mācās izteikt savu vajadzību</p>	<p>Ar pieaugušā palīdzību gaida savu kārtu, apzinās sarunāšanās nozīmi</p>

GALVOJUMS

Es, Elfa Jirgensone

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors *Elfa Jirgensone*

Datums: 2023.gada 18.decembris